

JAROHATLANGANLARGA BIRINCHI TIBBIY YORDAM KO'RSATISHNING TURLARI

Mardonova saodat muzaffarofna

Buxoro davlat universiteti

Annotasiya: Muallif tomonidan jarohatlanganda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish turlari bosh va ko'krak sohalariga bog'lama qo'yish, Burun, peshona va ensa sohalariga, qorin sohasi va qo'lning turli qismlaridagi jarohatlarga bog'lamlar qo'yish bo'yicha tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zi: Individual bog'lama, yostiqla, oddiy bog'lov xaltachasi, bosh va ko'krak sohalariga bog'lama qo'yish, boshning sochli qismi.

Individual bog'lov paketi (PPI) 32x17,5 sm hajmdagi ikki doka paxta yostiqla, eni 10 sm va uzunligi 7 m keladigan bintdan iborat. Yostiqlaning biri bintning uchiga tikib qo'yilgan, ikkinchisi esa, bint bo'ylab bemalol suriladigan holatda bo'ladi. Paketning tashqi yostiqlalar va bint sterillangan, maxsus pergament qog'ozga o'ralgandir. Paketning tashqi g'ilofi rezina shimdirilgan matodan ishlanganligi uchun ham bog'lov materialining sterilligi va yaxshi saqlanishini to'liq ta'minlaydi. Paket ichida to'nog'ich ham bo'ladi. Paket g'ilofining tashqi yuzasida undan qanday foydalanish haqida qisqacha ko'rsatmalar ham mavjudligi vazifani ancha yengillashtiradi. Bog'lama qo'yishda mazkur paketni chap qo'l bilan ushlab, o'ng qo'l bilan tashqi g'ilofi maxsus qirqma kesmasidan yirtib ochiladi, so'ng ichki o'rovi olinadi.

Dastlab to'nog'ich olinib, so'ngra qog'oz o'rovi ochiladi va **yostiqlarning** ichki yuzasi, ya'ni jarohat ustiga qo'yiladigan tomoniga qo'l tekkizmay, bog'lov materiali ehtiyotkorlik bilan asta yoziladi. Yostiqlarning faqat rangli ip bilan maxsus chatib qo'yilgan tomoninigina qo'l bilan ushlab mumkin. Yostiqlalar ustma – ust jarohat ustiga qo'yilib, bint bilan o'rab bog'lanadi, so'ngra bintning uchi to'nog'ich bilan qadab mustahkamlanadi. Teshib o'tgan jarohatni bog'lash vaqtida uning kirish va chiqish teshiklarini berkitish maqsadida yostiqlaning surilmas qismi jarohatning bir teshigiga, suriladigan ikkinchi qismi esa, boshqasi ustiga qo'yiladi va bint bilan o'ralib, mustahkamlanadi. Paketning tashqi rezinali g'ilofidan havo kirmaydigan, germetik bog'lamlar qo'yish uchun foydalaniladi.

Oddiy bog'lov haltachasi shaxsiy bog'lov paketidan farqli o'laroq, hamma tomoni pishiq pergament qoqozi bilan o'ralgan bo'ladi. Bir va ikki yostiqlali birinchi yordam xaltachalari ham pishiq qog'oz, yupqa, yelim parda bilan o'raladi.

Durracha bog'lamlar bosh ko'krak qismlariga, yelka, tirsak, tizza, boldir-panja bo'g'imlari, shuningdek, oraliqqa qo'yiladi. Odatda, jarohat yuzasiga steril bint yoki salfetkalar qo'yilgach, usti durrachalar bilan bog'lab mustahkamlanadi.

Tabel bog'lov vositalari bo'lmaganida yoki yetishmay qolganida qo'l ostidagi mavjud vosita va imkoniyatlardan foydalanish zarur. Bu maqsadda Mashtarfov usuli bo'yicha

qo‘yiladigan tejamli bog‘lamalar, ayniqsa qulaydir. Ushbu bog‘lamalar turli kattalikdagi gazlama (choyshab, qo‘ylak va boshqalar) bo‘lagidan tayyorlanadi, bu xom-ashyolarning uch tomonlarini tasmalar qilish uchun qirqiladi. Jarohat yuzasiga avval steril bint, salfetka, yoxud paxta qo‘ygach, ustidan bog‘ichlari bo‘lgan gazlama bo‘lagi bog‘lab qo‘yiladi. Kleol va yopishqoq plastir bog‘lamlari, odatda, kichikroq jarohatlarga qo‘yiladi. Jarohat yuzasiga steril bint, salfetka yoki paxta qo‘yilgach, uning usti yopishqoq vositalar yordamida teriga mustahkamlanadi.

Bosh va ko‘krak sohalariga bog‘lam qo‘yish. Boshning sochli qismi jarohatlanganida «chepes» deb ataladigan maxsus bog‘lam qo‘yiladi. Bunday bog‘lam ayollarning tunda boshlariga kiyib yotadigan yengil va issiq bosh kiyimi (peshnob) ko‘rinishida bo‘lgani uchun ham shunday ataladi. Buning uchun bintdan 1 m chamasi qirqib olinadi, o‘rtasi jarohat yuzasini yopib turgan steril salfetka usti, bosh qismiga qo‘yiladi, uning uchlari esa, quloq oldidan pastga tik tushirilib, tarang qilib tortib turiladi. Keyin boshdan ustma – ust, ketma – ket bint aylantiriladi. Har safar bintni tugiladigan joyidan orqaga qaytarib, qiyshiq holda dam ensa, dam peshona tomonlarga (10 martaga yaqin) yurgiziladi va nihoyat, boshning sochli qismi o‘rab chiqiladi. Shundan so‘ng bintni 2-3 marta aylantirib o‘rab bog‘lam mustahkamlanadi. Tugunning uchlari esa, engak tagidan kapalak nusxa qilib bog‘lanadi. Jarohat odamning bo‘yin, tomoq yoki ensa sohalarida bo‘lsa, butsimon (krestsimon) bog‘lam qo‘yiladi.

Bunda avvalo, bosh qismi bint bilan gir aylantirib bog‘lanadi, so‘ngra chap quloqning yuqorirog‘iga va orqasidan qiyshiq yo‘nalishda bo‘yin tomon pastga tushiriladi. Keyin bint bo‘yinning o‘ng yuzasi bo‘ylab, oldingi qismini berkitadi va ensa tomon qaytadi. O‘ng va chap quloqning yuqorirog‘idan o‘tib, yana oldingi o‘ramni takrorlaydi. Nihoyat, bosh bint bilan gir aylantirib o‘ralgach, bog‘lam mustahkamlanadi. Bosh qismlarida jarohatlar bo‘lgan holda «egarsimon» ko‘rinishidagi bog‘lam qo‘yiladi. Bint peshonadan gir aylantirib o‘tkaziladi, keyin uni ushlab turadigan qilib o‘ralgach, ensadan bo‘yin va engak tomon yurgiziladi, ensa bilan bosh tepasidan o‘tkazilib, bir necha marta tikkasiga o‘raladi, so‘ng bint engak tagidan o‘tib, ensa bo‘ylab boradi.

Burun, peshona va ensa sohalariga sopqonsimon bog‘lam qo‘yiladi. Bog‘lam tagidan jarohat yuzasiga steril salfetka yoki bint qo‘yiladi. Jarohatlangan, bir ko‘zni bog‘lash uchun ishni eng avvalo boshni gir aylantirib, ushlab turuvchi o‘rovdan boshlash lozim. Keyin bintni o‘ng quloq tagidan yurgizib, chap ko‘z tomon olib o‘tiladi. Bint o‘ramlarini navbati bilan bir ko‘z ustidan o‘tkazilsa, ikkinchi marta boshni gir aylantirib o‘raladi. Ikkala ko‘zga qo‘yiladigan bog‘lam chap va o‘ng ko‘zga qo‘yiladigan bog‘lamlarning o‘zaro birlashuvi, qo‘shilib ketishi bilan amalga oshiriladi.

Ko‘krak sohasiga butsimon yoki spiral (aylanma) shaklidagi bog‘lamlar qo‘yiladi. Spiral bog‘lam qo‘yish uchun bintning uch tomonidan taxminan 1,5 m chamasi uzunlikda kesib olinib, sog‘lom kift, yelkaga solinadi va ko‘krak ustiga qiyshaytirib osib qo‘yiladi. Keyin bintni spiral (aylanma) holatida asta-sekin yurgizib, ko‘krak qafasi orqa tomonining pastidan yuqori tomon aylantirib o‘rab chiqiladi, bintning uchi mustahkamlanadi.

Ko'krak sohasiga butsimon bog'lam qo'yish avvalo bintni mahkam ushlab turadigan qilib, ko'krakni 2-3 marta gir aylantirib o'rash bilan pastdan yuqori tomon amalga oshiriladi, so'ngra yelkaning o'ng tomonidan chap kiftga o'tkaziladi, keyin esa, bintni ushlab turadigan qilib aylantirib o'raladi, pastdan o'ng kift osha yana ko'krak qafas aylantirib o'raladi va nihoyat, bint o'ramining uchi to'g'nog'ich bilan mustahkamlanadi.

Ko'krak qafasi sohasida teshib o'tgan jarohat (pnevmotoraks) bo'lgan paytlarda jarohat yuzasi, ayniqsa uning teshigini individual bog'lam paketining rezinali g'ilofidagi steril ichki yuzasi bilan berkitish, uning ustidan esa steril yostiqliklarni bostirib, mustahkam qilib bog'lash nihoyatda muhimdir. Mabodo maxsus g'ilof qo'l ostida bo'lmaganida jarohat yuzasi, ayniqsa uning teshigini yopish va havo o'tkazmaydigan qilib berkitish uchun yopishqoq plastirdan mohirona foydalansa ham bo'ladi. Buning uchun jarohat yuzasi yopishqoq plastir bilan yopilgach, uning ustidan 3-4 qavat bint yoki salfetka, bir qavat paxta qo'yilib, mahkam bog'lanishi lozim.

Pnevmotoraksга sabab bo'lgan, buning ustiga qonab turgan jarohatlar mavjud bo'lgan hollarda yopishqoq plastir yordamida germetik bog'lam qo'yib bo'lmaydi. Bunday hollarda jarohat ustiga havo o'tkazmaydigan materiallar (klyonka, selofan) qo'yib, ustini paxta yoki doka bilan qattiq bog'lab qo'yish, shikastlangan odamni zambilga solib, yarim o'tirgan holatda zudlik bilan yaqin atrofdagi tibbiy muassasaga yuborish joiz.

Qorin sohasi va qo'lning turli qismlaridagi jarohatlarga bog'lamlar qo'yish. Qorin sohasi jarohatlari orasida qorin devorini teshib kirgan holatlar odamning hayoti uchun juda xavflidir. Bunday holatlarda qorin bo'shlig'idan ichki a'zolar, ichakchavoqlar, qovuq, charvi tashqariga chiqib, katta miqdorda qon ketishi, jarohat yuzasi ichki va tashqi infeksiyalar, najis bilan ifloslanishi tibbiy, albatta. Shunday ekan, ochilib-sochilib, ifloslanib yotgan ichki a'zolar, ichakchovoqlarni yana qorin bo'shlig'iga qaytarib solish aslo yaramaydi! Tashqariga chiqib qolgan a'zolar atrofidagi jarohatni steril salfetka, bint bilan avaylab o'rash, ustini berkitish, keyin esa, salfetka, doka, bint orasiga yumshoq paxta solib, ularni xalqa holida jarohat yuzasiga asta-sekin qo'yib, bog'lash zarur.

Qoringa teshib kirgan jarohati bor odamga aslo suv ichirib bo'lmaydi. Faqat suv shimdirilgan doka, bint, paxta bilan lablarini ho'llab turish mumkin. Qorinning ustki qismiga steril bog'lam qo'yish uchun bint pastdan yuqori tomon aylantirib, o'rab chiqiladi. Qorinning pastki qismiga spiralsimon bog'lam qo'yiladigan bo'lsa, u sirg'alib tushib ketaveradi. Shuning uchun qorin va chov sohalariga boshhoqsimon bog'lam qo'yilgani ma'qul. Bunday bog'lam qorinni bint bilan aylantirib o'rashdan boshlanadi, so'ngra bint sonining tashqi yuzasi bo'ylab uni o'rab o'tadi va yana qorinni aylantirib o'raydi.

Qorin qismida qo'yilgan jarohat bo'lsa, uning ustini kleol yoki yopishqoq plastirdan foydalangan holda steril salfetka, doka, bint bilan bog'lab qo'yiladi. Qo'lning turli qismlaridagi jarohatlarga odatda aylanma, boshhoqsimon va butsimon bog'lamlar qo'yiladi.

Barmoqqa aylanma bog‘lam qo‘yish kaft ustini aylantirib o‘rashdan boshlanadi. Keyin bintni qo‘l panjasining orasidan tirnoq falangasi tomon yo‘naltiriladi. Barmoqning uchidan asosigacha spiral shaklida o‘rab chiqiladi, yana qo‘l panjasining orasidan o‘tkazilib, bint kaft ustiga bog‘lab qo‘yiladi.

Qo‘l panjasining kaft yoki orqa tomoni shikastlanganida butsimon bog‘lam kaft ustida ushlab turadigan o‘ram bilan boshlanadi, so‘ngra bint ko‘rsatilganidek, qo‘l panjasining orqasidan kaftiga o‘tkaziladi. Yelka va bilakka spiralsimon bog‘lam solinadi, bunda bintni dam-badam qayriltirib, pastdan yuqoriga o‘raladi.

Tirsak bo‘g‘imi shikastlanganida bint spiralsimon shaklda o‘raladi, bunda bint o‘ramlari tirsak chuqurchasidan kesishtirilib, yelkaga solib o‘raladi.

Yelka bo‘g‘imini bog‘lashda bintni avval sog‘lom tomondagi qo‘ltiq osti chuqurchasidan ko‘krak (1) va shikastlangan yelkaning tashqi yuzasi orqadan sog‘lom qo‘ltiq osti chuqurchasi osha ko‘krakka o‘tkaziladi (3) va bo‘g‘inning hammasi bekilmaguncha bint o‘ramlari qaytalanaveradi, keyin bint uchi tug‘nog‘ich bilan ko‘krakka ilib qo‘yiladi.

Oraliq va oyoq sohalariga bog‘lamlar qo‘yish. Oraliq sohasi shikastlanganida ko‘pgina kichik chanoq a‘zolari, qon tomirlar va asab chigallari, shuningdek, jinsiy a‘zolar ham zararlanadi.

Siydik-tanosil a‘zolari shikastlanganida jarohatlarga siydik, to‘g‘ri ichak shikastlanganida esa najas tushib, infeksiya tarqaladi. Qattiq shikastlanish oqibatida chanoq suyaklari sinishi, og‘ir shok holati boshlanishi ham mumkin. Shunday ekan, yordam ko‘rsatishda eng avvalo jarohatni steril bog‘lamlar bilan bog‘lash, shoka qarshi chora-tadbirlar ko‘rmoqlik, odamni bir joydan ikkinchi joyga tashish paytida shikastlangan joyi qimirlamasligi uchun uni albatta, taxtakachlab (transport immobilizatsiyasi) qo‘yish zarur.

Odatda, oraliq qismidagi jarohatga bintdan T-simon bog‘lam solinadi yoki jarohat durracha bilan bog‘lab qo‘yiladi. Jarohat ustiga steril salfetka, ustidan bir qavat yumshoq paxta solinadi, keyin Tsimon bog‘lamdan bel aylantirilib o‘raladi. Oraliq yuqori tomon olib o‘tilgan barcha bint o‘ramlari mana shu belboqqa mustahkamlanadi. Durrachadan foydalanilganida uning uchala uchi tugilib, bog‘lam qo‘yiladi.

Oyoqning tovon sohasiga bog‘lam qo‘yishda bintning birinchi o‘rami tovonning do‘mbayib turgan joyidan boshlanib, so‘ngra galma – gal yuqori va pastga o‘raladi. Bog‘lamni mustahkamlash uchun bintni qiyshiqroq va sakkizsimon qilib o‘rash lozim.

Boldir-panja bo‘g‘imiga sakkizsimon bog‘lam qo‘yiladi. Buning uchun bintning ushlab turadigan birinchi o‘rami to‘piqdan yuqoriroqqa solinadi, keyin pastga, oyoq tagi tomon o‘tkazib, oyoq panjasiga o‘raladi, so‘ng bint oyoq panjasining orqa yuzasi bo‘ylab to‘piq tomon yuqoriga yo‘naltiriladi va nihoyat, oyoq panjasi va to‘piq tomon qaytarib ketlinadi, bintning uchi to‘piqdan yuqorida bir – ikki marta aylantirilgach, mustahkamlanadi.

Tizza bo‘g‘imiga bog‘lam solishda, avvalo tizza ko‘zi atrofi bog‘lanadi, so‘ngra bint taqim chuqurchasida kesishtirilib, bir safar past, bir safar yuqori tomon yo‘naltiriladi.

Shikastlanish oqibatida agarda oyoq cho‘rt uzilib ketsa, avvalo jgut yoki burama solish yo‘li bilan qon to‘xtatiladi, bundan keyin og‘riqni qoldiradigan dori teri ostiga yuborilgach, oyoq cho‘ltog‘i bog‘lab qo‘yiladi. Buning uchun jarohat yuzasi steril doka – paxta yostiqla bilan yopilgach, ustidan bint bilan aylanasi va uzunasiga mustahkam bog‘lanadi.

Umuman, oyoq qismi shikastlangan paytlarda jarohat bog‘langach, oyoqni qimirlamaydigan qilib taxtakachlab qo‘yilsa, uni transport vositalarida bir joydan ikkinchi joyga ko‘chirish oson va og‘riqsiz kechadi. Yilning sovuq paytlarida shikastlangan oyoqlar ustini biror issiqroq buyum bilan yopish, o‘rash maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ш.Р Инфаровна. [Хайвон захари билан захарланганда шошилинч тиббий ёрдам](#). Zamonaviy ta'limda fan va innovatsion tadqiqotlar jurnali 2 (4), 19-26.
2. R Sharafutdinova. [Человек меняющий природу](#). Центр научных публикаций (buxdu.uz) 45 (45).
3. Р.И Шарофутдинова. [Хулқ-атвор омилларига таъсир кўрсатишнинг валеологик ёндашувлари](#). Science and Education 4 (4), 697-703.
4. S.M Mardonova, G.S Muratova, R.I Sharafutdinova, N.R Ochilova. [Principles of increasing the spiritual and spiritual integrity of the population in possible emergency situations](#). E3S Web of Conferences 389, 08015.
5. R.I Sharofutdinova, Z.X Tolibova. [Assistance in emergency situations \(drowning, connection and poisonin\)](#). The American Journal of Applied sciences 4 (01), 12-16.
6. Р.И Шарофутдинова. [Ўткир юрак-томир касалликлари ва бронхиал астмада биринчи тиббий ёрдам](#). Science and Education 3 (9), 101-106.
7. Р.И Шарофутдинова. [Бош миянинг чайқалиши, лат ейиши ва эзилиши](#). Science and Education 3 (5), 210-217.
8. R.I Sharofutdinova, A.N Asadullaev, Z.X Tolibova. [The Factors and Basic Concepts Determining Community Health](#). Central Asian Journal of Medical and Natural Science 2 (5), 376-379.
9. S.R Infarovna, M.G Saitovna. [Role formation of ecological thinking and education in higher education institutions](#). Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal.
10. Г.С Муратова, М.Р Рахматова, В.З Жалолова, Р.И Шарафутдинова. [Инноватцион педагогик технологияларнинг амалий машғулотлар ўтказишдаги ахамияти](#). Международная учебная онлайн конференция “Современное состояние.
11. В.З Жалолова, М.Р Рахматова, Р.И Шарафутдинова, Г.С Муратова. [Инноватцион педагогик технологияларнинг амалий машғулотлар ўтказишдаги ахамияти. Учинчи Халқаро ўқув онлайн конференция материаллари](#). Тиббий таълимнинг замонавий ахволи, муаммо ва истиқболлари.

12. R.I Sharafutdinova, G. Muratova. [S., Tursunbayeva MT Concepts of ecological thinking and education and their formation in the minds of students](#). Electronic science journal" Biology and integrative medicine.
13. G.S Muratova, R.I Sharofutdinova, A.N Asadullaev. [Health Lifestyle And safety Activity](#). The American Journal of Applied Sciences. The American Journal of Applied.
14. Р.И Шарафутдинова, Г.С Муратова, М.Т Турсунбаева. [Талабаларда экологик тафаккур ва тарбия тушунчаларини шакллантириш](#). Новый день в медицине 1 (29), 105-107.
15. Р.И Шарафутдинова, Г.С Муратова, М.Т Турсунбаева. [The formation of the concepts of environmental thinking and education among students](#). Новый день в медицине, 105-106.
16. Р.И Шарафутдинова, Г.С Муратова, Г.А Жумаева, Ш.А Мустафаева. [Using collaborative learning method on conducting practical exercises on the subject of sports medicine](#). Новый день в медицине, 261-264.
17. R.I Sharafutdinova, G Muratova. [S., Mustafayeva. SH. A. Tursunbayeva M.T. Collaborative learning methods and their application during practical exercises](#). Electronic science journal" Biology and integrative medicine.
18. Р.И ШАРАФУТДИНОВА, Г.С МУРАТОВА, Ш.А МУСТАФАЕВА. [Collaborative learning methods and their application during practical exercises](#). Биология и интегративная медицина, 162-174.
19. G.S Muratova, S.D Sayfulloyeva. [Matolarni yoyilgan holatda bo'yash jihozlari](#). Science and Education 3 (6), 367-374.
20. Г.С Муратова. [Фавкуллда ҳолатларда биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш хусусиятлари](#). Science and Education 3 (9), 93-100.
21. Г.С Муратова. [Хаёт фаолияти хавфсизлигининг ҳуқуқий ва ташкилий асослари](#). Science and Education 3 (5), 1818-1824.
22. S.M. Mardonova, G.S. Muratova. [Principles of increasing the spiritual and spiritual integrity of the population in possible emergency situations](#). E3S Web of Conferences 389 (9), 1-11.
23. С Мардонова. [Хаёт хавфсизлиги коидаларини уқитишнинг самарадорлиги](#). Центр научных публикаций (buxdu. uz) 32 (32).
24. С Мардонова. [Shikastlanganda tibbiy yordam ko'rsatish](#). Центр научных публикаций (buxdu. uz) 32 (32).
25. A.A Narzullaevich. [Pedagoglarning ta'lim jarayoniga bola Organizmini o'ziga xos xususiyatlarini e'tiborga olgan holda individual yondoshuvi](#). Amaliy va tibbiyot fanlari ilmiy jurnali, 269-274.
26. A.A Narzullayevich. [Talabalar salomatligida jismoniy tarbiyaning ahamiyati](#). Barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali 2 (9), 223-226.
27. А.Н Асатуллаев. [Чўкишда кўрсатиладиган биринчи тиббий ёрдам](#). Science and Education 3 (9), 79-86.

28. N Ochilova. [The issue of ecological education in the family](#). Центр научных публикаций (buxdu. uz) 30 (30).
29. B.S Ganiev, M Amonov, D Eshankulova, E Niyozov, N Ochilova. [Chemical and Thermal Properties of Eco-Friendly Adhesive-Binding Compositions for Printing Flowers on Silk Fiber Fabrics](#). Available at SSRN 4391592.
30. T. Ochilova. [Chiqindilar muammosini bartaraf etishda oiladagi ekologik tarbiyaning roli](#).. Центр научных публикаций (buxdu. uz).